

Lintuvuosi 2015 Jurmossa

KIM KUNTZE

Jurmon lintuaseman 55. toimintavuosi oli ennätysellinen melkein kaikilla mittareilla. Asemalomake täytettiin peräti 311 päivänä (vanha ennätys edellisen vuoden 289 vrk), kiitos siitä 110 ahkeralle miehittäjälle. Peräti 36 ornia miehitti vähintään kymmenenä ja 15 harrastajaa 20 vuorokautena. Aktiivisimpien miehittäjien ja rengastajien kunniataulukko (taulukko 1) löytyy alta.

Koko kevät- ja syysmuuttokauden ajan miehitys oli kattava. Kevään yhtenäisen miehitys alkoi jo 16.2. ja jatkui 7.6. asti. Tällä välillä oli vain yksi katkos: 6.3. asemalle ei saatu havainnoitsijoita. Syksyllä asema oli miehitettyä joka päivä 25.7.–29.11. välisenä aikana. Parannettavaa jäi talvi- ja kesäkuukausille. Jurmo on hyvä vaihtoehto niin talvi- kuin kesälomakohteeksi!

Vakiohavainnointi rutiineineen pysyi samana kuin ennenkin. 1.3.–15.11. välisenä aikana stajattiin aamuvakio 199 päivänä, joka on 82 % kyseisen jakson miehityspäivistä. Länsireitti laskettiin 224 (92 %) ja itäreitti 114 (47 %) päivänä. Itäreittiä soisi laskettavan useammin, sillä se on usein todella mielenkiintoinen lajistoltaan.

Rengastusvuorokausia kertyi 20 rengastajan voimin 156, joista kevätkaudella 73 ja syksyllä 83. Tämä oli historian paras rengastusaktiivisuus! Vuoden aikana rengastettiin 90 lajia ja yli 10 500 lintuysilöä. Uutena projektina aloitettiin viiden tunnin vakiopyynti seitsemällä vakioverkollla suolla ja männikössä. Vakiopyyntiaamuja saatiin kokoon suolla 54 ja männikössä 73 osaksi samoina aamuina. Lisäksi William Velmalan vetämä merisirriprojekti jatkui, ja uusilla pinkeillä lipuilla varustettiin 106 merisirriä – huikea määrä.

Pesimälinnusto kartoitettiin neljän laskentakerran menetelmällä samalla tavalla kuin vuonna 2009. Kartoituksista vastasi Varsinais-Suomen luonto- ja ympäristöpalvelut. Pääasialliset kartoittajat olivat Pekka Alho ja Marko Dahlman, joiden lisäksi osan laskennoista tekivät Timo

Palomäki, Mikko Niemi, Markus Rantala ja Riku Lumiaro.

Havainnot

Jurmossa havaittiin vuoden aikana 222 lajia, joista valkoselkätikka oli saarelle uusi. Jurmossa on nyt havaittu kaikkiaan 309 A- tai C-kategorian lajia.

Monipuolista talvilajistoa

Talvikuukausien vesilinnusto oli mukavan monipuolinen: taveja nähtiin kuusi, lapasotkia viisi, uiveloita kolme, tukkakoskeloita parhaimmillaan 17 ja Gavioita seitsemän, joista lajilleen saatiin määritettyä yksi molempia yleisiä lajejamme. Harvinaisuuspuolesta vastasivat tammikuinen allihaahka, jonka seuraksi saapui kevättalvella vielä kolme muuta lajitovertia, sekä 28.1. nähty isolokki. Mukavia olivat myös nuori ja vanha muuttohaukka, joita nähtiin pitkin talvea, sekä kaksi saassa viihtynyttä hiiripöllöä. Merisirrejä nähtiin enimmillään 107 yksilöä 18.1.

Saareen jäi talvehtimaan suuri joukko talvella harvalukuisia pikkulintuja: tammi-helmikuussa lomakkeelle kirjattiin muun muassa kiuru, kaksi tunturikiurua, niittykirvinen, peukaloinen, rautiaainen, kolme punarintaa sekä useampia punakylki- ja kulorastaita.

Kevät koitti varhain...

Kevätmuutto alkoi jo helmikuussa: 24.2. nähtiin pari kiurua, 26.2. poikkeuksellisen aikainen ristsorsa ja kaksi töyhtöhyppää, 27.2. sepel-

ja 28.2. uuttukyyhky. Maaliskuun alkupuolella lista sai jatkoa haahkasta, harmaasorsasta, haapanasta, kangaskiurusta ja pajusirkusta.

Ensimmäinen tylli ilmaantui rannoille 17.3., jousisorsa kolme päivää myöhemmin, taivaanvuohi 24.3. ja poikkeuksellisen aikainen punajalkaviklo 29.3. Punajalkaviklo saapui kevään ensimmäisenä massapäivänä, jolloin havaittiin myös mm. kolme mustaleppälintua, 105 musta- ja 42 punakylkirastasta sekä 140 hippiäistä. Talitiaisen päämuutto meni jo aiemmin, maaliskuun puolivälissä, jolloin kirjattiin useampia yli sadan yksilön päiviä.

Alkukevään rariteetteja olivat 5.3. plokattu nuori pikkukajava, 11.3.

Taulukko 1. Vuoden aktiivisimmat miehittäjät. Sarake m/r kertoo, onko henkilö toiminut pääasiassa miehittäjänä (m) vai rengastajana (r).

	vrk	m/r
Timo Palomäki	128	m
Sebastian Andrejef	53	m
Kim Kuntze	45	r
Jari Helstola	42	m
Osmo Kivivuori	32	r
Mikko Niemi	31	m
Tomas Swahn	31	m
Petri Vainio	31	m
Meri Öhman	26	m
Jyrki Normaja	25	r
Jorma Hellstén	24	m
Tapani Veistola	24	m
Jyrki Mäkelä	20	m
Ari Vienenon	20	m
Juhani Virtanen	20	r

Nuori valkoselkätikka sai kunnian olla 310. Jurmossa havaittu sekä 192. asemalla rengastettu laji. Kuvassa lintu on pian löytöhetken jälkeen rengastaja Atte Lindqvistin käsiteltävänä. © Kim Roering.

länteen kahden tunturikiurun seuraksi ilmestynyt kolmas ere sekä 28.3. havaitut kaksi muuttavaa lyhytnokkahanhea. Maininnan ansaitsee myös sarvipöllöatrappiin 24.3. lentänyt huuhkaja, josta tuli Jurmolle uusi rengastuslaji numero 190.

...mutta antoi sitten odottaa itseään

Huhtikuussa aikainen kevät muuttui tavanomaisemmaksi, kun kolmeen ensimmäiseen viikkoon osui vain muutama etelätuulinen päivä. Silti lajisto oli mielenkiintoista: muun muassa avosetti ja pikkukajava 7.4., harjalintu 13.4. ja lyhytnokkahanhi 19.4. Aikaisia olivat länsireitillä 13.4. havaittu punakuiri ja kaksi päivää myöhemmin muuttanut pikkukuovi.

Rengastus pääsi kunnolla vauhtiin huhtikuun alussa. Punarintoja rengastettiin parhaina päivinä 200, hippiäisiä parina päivänä 150. Kevään aikana punarintojen rengastussumma kohosi yli 2000 yksilöön ja hippiäisenkin yli 750:een. Huima rastaiden muuttopäivä koettiin 21.4., jolloin rastaita havaittiin yhteensä 4600, lajilleen määritetyistä 959 räkätti-, 832 laulu- ja 158 pu-

nakylkirastasta. Samana päivänä stajattiin myös mukava 16 piekanan muutto. Suurin punarintasumma seurasi 27. päivänä, jolloin saaresta laskettiin 735 yksilöä.

Toukokuun massa-aika

Kuovisirri ennätti saareen poikkeuksellisen aikaisin, jo 6.5. Merisirrejä nähtiin runsaasti pitkin kevättä, enimmillään 17.5. 250 yksilöä. Keväällä harvinaisia pulmussirrejä havaittiin kaksi. Tundrakurmitsalla oli yksi yli 200:n, pikkukuovilla 150:n ja kuovilla 300:n päivä.

Hyönteissyöjiä huippumääriä edustivat 15 peukaloista, 131 leppälintua, 14 sinirintaa, 28 pensas- ja 59 kivitaskua, 82 mustapää-, 63 lehto- ja 106 hernekerttua, 242 pajulintua ja 130 harmaasioppo. Kirjosiepon paras päivä jäi vain 53 yksilöön – tässä saattaa näkyä kesän 2014 huono poikastuotto. Pikkusieppoja nähtiin parina päivänä kahdeksan, idänuunilintuja yhteensä vain seitsemän, näistä tosin mukavasti viisi yhtenä päivänä. Kultarintoja saapui runsaasti (23 yks.) vasta kesäkuun toisena, mikä kertoo loppukevään pohjoisista virtauksista.

Pikkulepinkäiselle kevät oli hyvä: parhaina päivinä laskettiin 86 ja 112 yksilöä näitä rengastajan sormia raatelevia petoja. Myös sen kavereita, kirjokerttuja, nähtiin mukavasti: ensimmäinen jo 17.5., parhaina päivinä viisi yksilöä. Sen sijaan peltosirkun tilanne näkyy aseman aineistossa lohduttomana – vain 5–7 yksilöä aikavälillä 4.–19.5.

Sepelrastaiden ja -sieppojen sävyttämää rarikimaraa

Ensimmäiset sepelrastaat havaittiin 23.4. eli varsin myöhään. Seuraavina päivinä alkoikin ennennäkemätön ryntäys: 26. päivä näitä kauniita pohjoisen lintuja laskettiin 14 ja seuraavana päivänä peräti 20. Tämä on suurin Varsinais-Suomessa koskaan havaittu päiväsumma! Saassa havaittiin kevään aikana ainakin 60 sepelrastasta, kerta kaikkiaan hämmästyttävä määrä. Näistä kolme sai renkaan koipeensa.

Kun sepelrastaiden muutto alkoi hiipua, sepelsieppo otti vastuun miehittäjien rarijanon sammuttamisesta. Niitäkin havaittiin runsaasti – hyväksytysti dokumentoitujen yksilöiden määrä nousi 15:een, joista kolme löysi tiensä verkkoon.

Hiiripöllö pesi Jurmossa ensimmäistä kertaa saaren historiassa. Pesintä on ylipäänsä erittäin poikkeuksellinen ja ehkäpä Suomen kaikkien aikojen eteläisin. © Kim Kuntze.

Sepelsiepolla oli ennätysellinen esiintyminen. Jurmo on yksi Suomen parhaista paikoista lajin havaitsemiseen. © Kim Kuntze.

Kohtalaisesti havaittiin myös mustaleppälintuja, joita nähtiin kevään aikana vähintään 20.

Kevään harvinaisuuskiintiö ei kuitenkaan täytynyt vielä näistä Jurmon vakiolajeista. Huhtikuun 26. päivänä länsireitin laskijat pääsivät ihailemaan mustapäätaskukoirasta, naaras puolestaan löytyi 22. toukokuuta. Muita toukokuusia harvinaisuuksia olivat mm. kaksi punakaulahanhea, kaksi punajalkahaukkaa, pikkukajava, viisi mehiläissyöjää, sitruunavästäräkki ja kaksi pohjansirkkua. Kesäkuun alkuun jäi jossiteltavaa: saassa havaittiin todennäköisesti samana päivänä sekä pikkuettä vaaleakultarinta, mutta dokumenttien puuttuessa lajeja ei saatu nauhattua varmuudella.

Jurmon oloissa mainittavia ovat myös kolmesti huhtikuussa havaittu luhtakana, kaksi kertaa toukokuussa yhytetty nokikana sekä touko- ja kesäkuussa havaitut kaksi tai kolme kuhankeittäjää.

Pesimälinnusto kartoitettiin

Pesimälinnuston kartoituksen perusteella Jurmossa pesi vuonna 2015 67 lajia ja yhteensä 520 lintuparia. Mer-

kittävimmat pesimälajit olivat Jurmon spesialiteetit etelänsuosirri (yksi pari), pikkutiira (kaksi paria) ja kirjokerttu (viisi paria). Pikkutiiran ja kirjokertun kannat ovat pysyneet saassa viime vuosina vakaina, mutta etelänsuosirri taantuu vuosi vuodelta; vielä 2009 havaittiin kolme pesivää paria. Nyt havaitun parin koiras on vuonna 2010 värirenkain varustettu yksilö, eli Varsinais-Suomen kanta on yhden alfauroksen varassa. Ilahduttava yllätys sen sijaan oli saassa talvehtineen hiiripöllöparin pesiminen männikössä vanhassa variksenpesässä. Pöllöt saivat lentoon kaksi potraa poikasta, joista toinen valitettavasti hukkui kappelin vesisaaviin kesäkuun lopussa. Kyseessä on Jurmon ensimmäinen ja luultavasti Suomen kaikkien aikojen eteläisin hiiripöllön pesintä!

Vuoden 2009 laskentoihin verrattuna runsaampana esiintyneitä lajeja ovat lapasorsa, meriharakka, punajalkaviklo, kiuru ja tiltalti. Vuonna 2009 puuttuneita mutta nyt pesiväksi tulkittuja lajeja ovat merihanhi, harmaasorsa, tukkakoskelo, sepelkyhky, hiiripöllö, punarinta, leppälintu, viitakerkkunen ja korppi.

Vuotta 2009 vähemmän havait-

tiin sen sijaan valkuposkivanhanha, haahkoja (muutos 125:stä neljään!), kala- ja harmaalokkeja, kalatiiroja, västäräkkejä, satakieliä, kivitaskuja, hernekerttuja ja viherpeippoja. Seuraavat lajit havaittiin pesivänä vuonna 2009 mutta ei nyt: jousisorsa, telkkä, luhtakana, suokukko, selkälökki, sarvipöllö, luotokirvinen, rautiainen, rytikerttunen ja harmaasiippo.

Alkusyksystä kahlaajia, vesilintuja ja petolintuja

Haahka- ja telkkäkoiraiden sulkasatomuuttoa havaittiin tavalliseen tapaan jo toukokuun loppupuolella. Kesäkuussa muuttovietti vei mukanaan myös kahlaajat; esimerkiksi ensimmäinen pikkukuovi matkasi etelään 13.6. Seuraavana päivänä saaresta löydettiin mustaotsalepinkäinen – kesäkuu on harvinaisuuskiakin ajatellen valitettavan aliretkelty kuukausi Jurmossa.

Heinäkuussa ja elokuun alussa vanhojen kahlaajien määrät olivat hienoja: tundraturmitsa 28, meriharakka 145, pikkukuovi 107, punakuiri 85, karikukko 11, kuovisirri 14, pulmussirri 10, suosirri 722,

punajalkaviklo 44 ja rantasipi 16. Elokuun kuluessa vanhat antoivat tilaa nuorille, ja mukavia määriä laskettiin myös kuun loppupuolella muun muassa tullejä (240), isosirrejä (26) ja valkovicloja (68). Lisäksi yksi tai kaksi heinäkurppaa piristivät elokuun lopussa.

Elo–syyskuussa isoimpia vesilintujen päiväsummia olivat sinisorsa 947, jousisorsa 224, lapasorsa 105, haahka 8350 ja telkkä 3127. Petoilla puolestaan maksimilukemiksi kirjattiin ruskosuohaukka 12, sinisuohaukka 11, varpushaukka 99 ja tuulihaukka 37. Varpushaukan muuttosumat jäivät todella pieniksi, mikä kuvastanee huonoa pesimämenestystä. Muuttohaukkoja nähtiin syksyn aikana noin 16 ja arosuohaukkoja neljä. 27.8. saassa oleili ainakin viisi käkeä.

Vaelluslajit yllättivät

Ensimmäisenä vaellusta havaittiin kuusitiaisilla, joiden tunnustelijat nähtiin 27.8. ja parin päivän päästä yksilömäärässä menttiin yli 300:n. Esiintyminen jatkui alun huippupäivien jälkeen tasaisen voimakkaana lokakuun alkuun saakka ja hiljensi sitten. Vaellussyksy ei onneksi

loppunut tähän, vaan kuusitiaisten rinnalla vaelsivat myös tikat. Ensimmäiset palokärjet havaittiin 11.9., ja parhaana päivänä 1.10. laskettiin viisi lintua. Lajin päiväsummien summa kohosi 57:ään, joka on lintuaseman historian selkeä ennätys.

Palokärjen lisäksi myös käpy- ja pikkukotkoja havaittiin normaalisyyksiä enemmän, mutta kovin juttu oli valkoselkätikkavaellus. Jurmon ensimmäistä odotettiin kuin kuuta nousevaa, kunnes 13.10. nuori koiras palkitsi odotuksen. Tämä lintu jäi syksyn ainokaiseksi, mutta korvaukseksi se pysytteli saassa aina marraskuun viimeiselle viikolle saakka. Valkoselkätikka tuli Jurmolle 309. laji ja samalla 191. rengastuslaji, sillä lintu saatiin renkaihin heti löytöpäivänä.

Rengastajat työllistettynä – varpuslintujen massapäivät

Kirjosiepon päämuutto sijoittui jo elokuun puoliväliin, jolloin parhaana päivänä kirjattiin 93 paikallista. Samoihin aikoihin meni myös harmaasiippojen ensimmäinen satsi ja pensaskerttujen massat. Syyskuun lopussa laskettiin muun muassa 280 niittykirvistä, 184 punarintaa ja

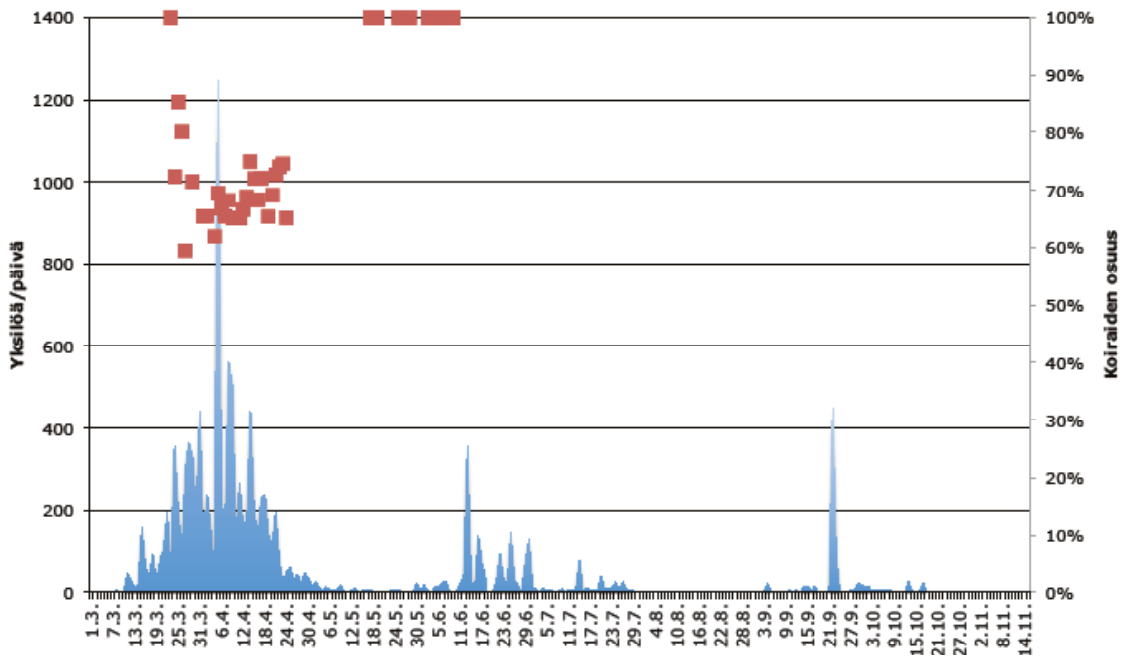
196 laulurastasta. Hippiaisen paras päivä oli 4.10., jolloin saassa hiputteli 994 lintua. Rengastajat eivät juuri ehtineet olla toimettomina, sillä syksyn aikana rengastettiin lähes 5000 lintuyskilöä, eniten hippiaisiä (noin 2000) ja punarintoja (1100).

Isolepinkäisiä levähti saassa harvinaisen runsaasti 6.10., jolloin lomakkeelle kirjattiin 11 yksilöä. Kullorastaita paineli mukavasti lokakuussa, enimmillään 255 yksilöä, ja punatulkkua 417. Mustarastaan päämuutto meni vasta marraskuussa: kuudentena päivänä 76 yksilöä.

Harvinaisempia herkkuja

Syyskuun puolivälissä kyläniityn aidalla istui hetken ajan nuori punakottarainen, ikäluokkansa ensimmäinen Jurmossa kautta aikain. Mukavia olivat myös taigauunilintu, kolme pohjansirkkua, lyhytnokkahanhi ja myöhäinen peltosirkku.

Lokakuun rareja olivat ruskouunilintu, isokirvinen, etelänkiisla, pikkukajava, syksyn toinen taigauunilintu ja Jurmossa harvalukuinen pähkinähakki kolmen yksilön voimin. Marraskuu antoi toisen pikkukajavan.

Kuva 1. Haahkan esiintyminen Jurmon aamuvakiolla vuosina 2006–2015. Sininen alue kuvaa muuttavien yksilöiden määrää päivää kohden. Kevätmuuton huippu ajoittuu tässä aineistossa huhtikuun viidenteen päivään ja syysmuutto syyskuun 22:een. Punaiset neliöt ovat koiraiden osuuksia, jotka on laskettu kevätkaudelle (1.3.–30.6.). Huomaa, että osa neliöistä perustuu vain muutaman yksilön kokoiseen aineistoon, vaikka päämuuttoaikaan maalīs–huhtikuussa ja toisaalta touko–kesäkuun sulkasatomuutolla sukupuolia on laskettu tehokkaasti. Yhteensä koiraiden osuus päämuuttoaikaan sukupuolelleen määritetyistä linnuista on 74,9 %.

kajavan lisäksi pari tristic-tiltalttia, myöhäisen taigauunilinnun sekä huippumyöhäisen pikkusiepon ja karikukon. Sokerina pohjalla joulukuussa nähtiin tolkkutomaan aikaan nuori isovesipääsky.

Tunturikiuruja nähtiin pitkästä aikaa todella runsaasti – syksyn aikana yhdeksän muuttavaa ja lisäksi peräti 12 paikallisen parvi joulukuun alusta alkaen! Tämän kokoluokan parvi on viimeksi havaittu TLY:n alueella 50 vuotta takaperin. Joulukuun loppu oli tänäkin vuonna hyvää rariaikaa: kuun viimeisinä päivinä miehittäjät hoksasivat vielä neljän allihaahkan muuttoparven ja uuden tristic-tiltaltin.

Jurmon aineiston uumenista

Jurmon vanhoja havaintoja alettiin tallentaa täydellisesti tietokoneelle syksyn 2015 aikana. Aiemmin tutkimuksissa on käytetty vain päiväsummia, mutta tarkoituksena on tallen-

nurakan jälkeen hyödyntää aineistoa entistä paremmin esimerkiksi Ukulissa julkaistavan artikkelisarjan muodossa. Sitä odotellessa tein oheisen kaavion (*kuva 1*) haahkan esiintymisestä Jurmon aamuvakiolla Tiirasta löytyvän aineiston avulla. Mukana ovat vuosien 2006–2015 aamuvakiot, yhteensä 1460 aamua. Kymmenen vuoden aikana vain 6.3. ja 19.6. ovat jääneet joka vuosi aamuvakiotta – toivottavasti tulevina vuosina saadaan aineistoa noiltakin päiviltä.

Kaavioon on merkitty sinisellä kunkin päivämäärän keskimääräinen aamuvakiolla havaittujen haahkojen määrä. Lisäksi punaisilla pisteillä on kuvattu koiraiden osuus kaikista sukupuolelleen määritetyistä haahkoista kevätkaudella. Kuvaajasta erottuu selvästi kevätmuutto huhtikuun alkupuolella, touko–kesäkuun sulkasatomuutto sekä syyskuinen syysmuutto. Koiraiden osuus on suurimmillaan aikaisin keväällä laskien siitä pää-

muuttoaikaan, jonka jälkeen osuus jälleen kasvaa sulkasatomuuton voimistuessa.

Jos Jurmon vanhojen aineistojen tallentaminen valmiisiin Excel-taulukkopohjiin kiinnostaa, ota yhteyttä kirjoittajaan.

Miehittäjäksi tai rengastajaksi?

Mikäli hyvät havainnot ja tieteellisen aineiston kartuttaminen kiinnostaa, varaa paikkasi Jurmon lintuasemalla (jurmo@tly.fi)! Lisätietoja aseman käytännöistä, varauskalenteri ja muuta kiinnostavaa löytyvät osoitteesta www.tly.fi > Jurmon lintuasema. Ajankohtaisia havaintoja voit seurata Facebookissa sivulla Jurmon lintuasema.

Kiitos kaikille miehittäjille ja rengastajille aineiston kartuttamisesta! Kiitos myös asemanhoitaja Petri Vainiolle, joka luki kirjoituksen läpi tehden siihen lukuisia parannuksia.